

Overheidsbekostiging en de maatschappelijke verantwoordelijkheid van hogescholen... en het inzetten van de Associate degree-opleiding...

Vooraf

Als schrijfgroep hebben we ons gebogen over signalen die in september naar buiten kwamen over het gaan positioneren van de Ad als opleiding binnen het hbo. Het ging ons daarbij om de maatschappelijke verantwoordelijkheid die publiek-bekostigde hogescholen hebben om hun aanbod zo effectief mogelijk vorm te geven voor de diverse doelgroepen.

We hebben onze denksessie opgehangen aan twee relevante berichten die best mogen worden gezien als tegenpolen, afkomstig van de Hogeschool Rotterdam en de Hanzehogeschool Groningen. Het gaat nu even niet om deze instellingen als zodanig, maar we gebruiken graag voor onze constatering de signalen die de CvB's ervan afgaven – wetende dat ook bij andere hogescholen wordt gekeken naar de positionering en het daaraan te koppelen beleid voor de Ad.

Uiteraard zijn reacties welkom. Op de Dag van de Ad, vrijdag 16 maart 2018, zullen we dit onderwerp als thema gaan hanteren. Dus als u tegen die tijd uw mening heeft gevormd: schuif aan.

Inleiding

De Associate degree is er nu echt als opleiding, na de behandeling in de Eerste Kamer gisteren. Daarmee is de positie van de Ad binnen het hoger onderwijs definitief gevestigd. Na allerlei discussies, bewegingen en het verdedigen van belangen door uiteenlopende betrokken organisaties is vanaf nu in alle formele overzichten van het Nederlandse onderwijssysteem het complete aanbod te zien: Ad op 5, Bachelor op 6, Master op 7 en Doctorate (PhD / Doctoraal) op 8. De B en M zijn te vinden in het hbo en wo, de Ad alleen in het hbo en de PhD is voorbehouden aan het wo.

Een opmerkelijk aspect hierbij is dat hogescholen wel alleen Bachelors mogen aanbieden, maar niet zelfstandig Ad's – om te voorkomen dat er een soort zelfstandige Community Colleges ontstaan (niet te verwarren met de Regionale Associate Colleges). Daarnaast moeten de universiteiten zowel Bachelors als Masters verzorgen. Hogescholen mogen ook Masters aanbieden, echter niet bekostigd door de overheid – tenzij dit maatschappelijk verantwoord wordt geacht. Dat wil zeggen dat op een duidelijke maatschappelijke behoefte wordt ingespeeld; dat geldt voor de sectoren onderwijs en zorg. Hogescholen kennen geen promotierecht. Samen met de situatie rond de Master houdt dit in dat de VH als vertegenwoordiger van de Nederlandse 'Universities of Applied Sciences' geen 'full member' kan zijn van de European University Association (EUA).

Op deze wijze is er sprake van een taakverdeling binnen het binaire stelsel voor de hogescholen en de universiteiten. Maar er wordt, zoals velen hebben gemerkt en zoals nog steeds valt te constateren, voortdurend 'gemorreld' aan het stelsel. De vraag is uiteraard of de organisaties die dit doen, daarmee een punt hebben.

In dit nummer aandacht hiervoor, aan de hand van de verdere invoering van de Ad. We kaarten een aantal aspecten daarvan aan, en illustreren deze met citaten uit de genoemde documenten, met ons commentaar.

Dekkend aanbod

'Het spel kan op de wagen' in het hbo. Daarmee bedoelen we dat vanaf nu wordt gezocht naar de beste wijze waarop in Nederland een dekkend aanbod aan Ad's en Bachelors tot stand komt.

'Dekkend' is bedoeld in die zin dat iedereen de kans moet krijgen zo'n opleiding te volgen als het diploma ervan een duidelijke waarde voor het individu en de arbeidsmarkt heeft. Voor de Ad komt daar nog bij dat degenen die niet direct een bepaalde Bachelor willen of kunnen gaan doen, via een geschikte Ad de eerste stap in die richting moeten kunnen zetten.

Waarom op die manier dekkend? Dat is een goede vraag, maar het aanbod aan hbo-opleidingen in het bekostigde circuit moet jongeren en ouderen een optimale kans bieden op hetgeen onze overheid als uitgangspunt voor de bekostiging ziet: iedereen mag een Ad, een Bachelor en een Master doen met gebruikmaking van overheidsfinanciering en het betalen van het zgn. wettelijke collegegeld. Het is bekend dat we als Leido vinden dat studenten de keuze moeten kunnen hebben uit het doen van twee Ad's en een Bachelor, maar dit standpunt is hier niet relevant.

Het is dus vervelend, om het zo maar uit te drukken, als iemand geen gelegenheid wordt geboden om de keuze te maken voor het stapsgewijs doorlopen van het hoger onderwijs, door eerst een Ad (hbo) dan een Bachelor (hbo) en vervolgens een Master (vooral wo, met een paar mogelijkheden in het hbo) te doen – niet noodzakelijkerwijs zonder onderbreking. Er zijn nu veel uitvallers en switchers bij hogescholen. Als in een bepaalde regio de eerste stap de Bachelor moet zijn omdat er geen bijpassende Ad van zijn of haar keuze beschikbaar is (en elders wel) en de arbeidsmarkt-relevantie ervan aantoonbaar is, wordt onnodig een belemmering opgeworpen. We denken dat er in dit geval door de hogescholen in deze regio geen juiste invulling van het begrip 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' wordt gegeven.

Brede insteek qua aanbod

Een voorbeeld van de brede insteek valt te lezen in het recente beleidsplan van de Hogeschool Rotterdam. Cursief onze kanttekeningen. "De afgelopen jaren hebben we met ons FOCUS-programma geïnvesteerd in de basiskwaliteit van de bacheloropleidingen. Er is veel bereikt, maar we zijn er nog niet. Het doel is om de kwaliteit te versterken en ook verder uit te bouwen. Studenten verwachten dat het onderwijs aansluit op hun behoeften en verwachtingen."

Het gaat om de verantwoordelijkheid als hogeschool binnen de maatschappij. De mogelijkheden van een student sluiten aan bij de talenten en de motivatie, terwijl de verwachting mede te maken heeft met de inhoud van de opleiding, om er later op een zinvolle wijze mee aan de slag te gaan.

"Onze aandacht voor de kwaliteit van de inhoud en organisatie van ons onderwijs blijft daarmee onverminderd van kracht: aandacht voor de kwaliteit van voltijd- en deeltijd-bacheloronderwijs en die van de Associate Degrees en masteropleidingen."

De HR kiest voor een compleet palet, niet alleen omdat alle doelgroepen in Rotterdam en omgeving te vinden zijn, maar omdat daarmee ook alle leerwegen mogelijk zijn (de duale variant wordt niet genoemd, maar de HR heeft deze wel).

"De hogeschool is ook toegankelijk voor jongeren (en werkenden) die het hbo willen ervaren en daarbij opteren voor een tweejarige Associate Degree (Ad). We gaan door met de uitbouw van de Ad-opleidingen, die direct inspelen op de wensen van studenten en de behoefte van het werkveld. We ontwikkelen deeltijdopleidingen, die scherp zijn toegesneden op de werkende student en die kansen bieden het loopbaanperspectief te vergroten. En we streven naar masteropleidingen, die van hoog niveau en landelijk vooraanstaand zijn."

Hier wordt die maatschappelijke behoefte van de studenten nog eens benadrukt als het gaat om allerlei opties die men heeft om die te vertalen naar opleidingen.

De rol van het Bologna-proces

Het ontstaan van ons huidige systeem is natuurlijk interessant hierbij. Het is mede gebaseerd op allerlei internationale ontwikkelingen – die we als Nederland 'uiteraard' volgen. In het Bologna-proces werd geen enkele discussie over niveau 5 gevoerd. Men nam de Bachelor (niveau 6 - 180 of 240 ec, afhankelijk van het gehele systeem) als ijkpunt. Daaraan werd de Master als volgende stap gekoppeld. Maar als men toen al in Europa naar de rendementen van de drie- en vierjarige opleidingen had gekeken en oog had gehad voor het bestaan van drempels voor bepaalde doelgroepen, zouden er zonder meer andere keuzes zijn gemaakt. Voorbeelden als de Associate in de VS en de Foundation Degree in de UK kregen geen kans in de politieke arena, vooral onder invloed van de sterk gebundelde universiteiten – en die situatie is eigenlijk nog steeds dezelfde.

Het echte meetellen als instelling vindt aldus plaats door de Bachelor te blijven afficheren als het enige en juiste bewijs van het als individu hebben van de juiste talenten, om zich te mogen scharen

in het 'register van de echt hoog opgeleiden'. De vraag is nu of in veel gevallen de Bachelor in de afgelopen jaren veel van die eigenheid heeft verloren, vooral als het gaat om de relevantie voor de arbeidsmarkt. De echte dynamiek zit op de niveaus 4 en 5, de afgelopen jaren nog meer zichtbaar geworden. Dit signaal zou op zich al aanleiding moeten zijn om als hbo en wo in landen zoals Nederland een heroriëntatie op de rol van de sector in gang te zetten.

Een meer eenzijdige insteek

Een voorbeeld van de beperkte insteek is te geven aan de hand van een aantal citaten op twee websites (Magazine van de hogeschool en ScienceGuide), ontleend aan de uitspraken die de voorzitter van het CvB van de Hanzehogeschool Groningen deed bij de opening van het studiejaar. Ook hier cursiveren we onze kanttekeningen.

Eerst uit het HanzeMagazine:

“Vraag: Wat ziet u in dit schooljaar als de belangrijkste ontwikkeling op de Hanzehogeschool?

‘We willen een kwaliteitsimpuls voor de studenten, we willen ze meer doorstroommogelijkheden bieden. Zowel de studenten als de beroepspraktijk vragen daar om. We gaan nu versneld nieuwe doorstroommasters neerzetten.’

Voor het hbo betekenden de conclusies van de commissie-Veerman in 2010 dat er geïnvesteerd moest worden in praktijkgericht onderzoek en in professionele masters.”

Hier wordt selectief gebruik gemaakt van deze conclusies. Het aardige is dat de huidige CvB-voorzitter van de HR deel uitmaakte van die commissie-Veerman en dat, zoals hierboven is aangegeven, zijn hogeschool kiest voor de brede differentiatie waarvoor werd gepleit.

En op ScienceGuide:

“De voorzitter van de Hanzehogeschool wees (in zijn toespraak) op het rapport-Veerman uit 2010 waarin al gepleit werd voor een structurele inbedding van de professionele master in het binaire systeem. ‘We horen hier van onze studentenpanels dat er met name behoefte is aan masteronderwijs. In die steeds dynamischer wordende beroepspraktijk is dat dan ook waar in geïnvesteerd moet worden.’

Tegenover ScienceGuide benadrukt Pijlman dat dit niet betekent dat alle hogescholen nu massaal op de professionele master hoeft te gaan inzetten. “Op sommige hogescholen zijn ze juist weer heel goed bezig met de ontwikkeling van de Associate Degree [tweejarige hbo-opleiding voor mbo gediplomeerden, red]. Wij zetten hier in op de master. Dat is nu juist die gewenste differentiatie van het opleidingsaanbod in het hbo.”

De commissie heeft niet gepleit voor het zelfstandig keuzes maken door elke individuele hogeschool. Dat is op microniveau naar jezelf toe redeneren alwaar het om macro-ontwikkelingen gaat. De vraag was om het bezien hoe op landelijk niveau tot een voldoende aanbod kan worden gekomen. Klopt, daarbij gaat het om de profilering van de hogeschool, maar dan heb je niet over de ruggengraat van het gehele systeem: de opleidingen. Dat kan wel gaan om bepaalde sectoren, met meer praktijk of meer onderzoek, enz.

Anders gezegd: als in een regio simpelweg behoefte is aan opleiding X (een bepaald niveau, een gewenste variant), dan moet die er wel komen. Het is aan de instellingen in die regio om te bepalen wie deze verzorgt – ook al om verdunning te voorkomen als meerdere hogescholen elkaar gaan concurreren vanwege de studenten. Als de uitkomst van dat overleg zou zijn dat deze opleiding er helemaal niet komt, is er sprake van een uitermate scherp voorbeeld van het ontkennen van het hebben van een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Is Groningen echt anders dan Rotterdam?

De vraag is nu of een regio als Groningen qua samenstelling van de bevolking, de behoefte aan hoger opgeleiden, de noodzaak om in te spelen op de verschillende doelgroepen en het uitval en switchgedrag zo significant anders is dan Rotterdam e.o. zodat daarmee het afzien van investeringen in Ad-opleidingen kan worden gerechtvaardigd. De Hanzehogeschool is ook nog een soort monopolist als het gaat om het hbo-aanbod, dus het is zeker voorstelbaar dat op regionaal niveau door studenten- en werkgeversorganisaties een verzoek uitgaat naar het CvB om hierover van gedachten te wisselen.

Of is hierbij een taak weggelegd voor NHL Stenden, de nieuwe fusieschool die toch al in Friesland en Drenthe zit, om voor de Ad-opleidingen nevenvestigingen met de Groningse mbo-instellingen op te zetten? De wet biedt daarvoor uitgelezen mogelijkheden, zeker met dit afgegeven signaal...